

ÀFRICA

Països independents: 53
Superfície: 30.459.136 km²_
Població: 756.900.000 habitants
 Densitat de població: 24,8 hab/km²_
 Creixement demogràfic: 2,6 %
 Població per edats: 0-14 anys: 46 %
 15-64: 51 %
 més de 65: 3 %

Població urbana: 35 %
 Població rural: 65 %
Llengües: 2.000 (30% de les del món)

Religions

Cristians: 352.538.000 (46,5 %)
 protestants: 176.098.000 (23,2 %)
 catòlics: 112.871.000 (14,9 %)
 ortodoxos: 32.880.000 (4,3 %)
 d'altres: 30.689.000 (4 %)
 Musulmans: 306.606.000 (40,5 %)
 Religions tradicionals: 90.365.000 (11,9%)
 Hinduistes: 2.378.000 (0,3 %)
 Hebreus: 290.000
 Budistes: 136.000
 Religions xineses: 28.000
 D'altres: 4.559.000 (0,6 %)

Esperança de vida: 50,7 anys
Fills per dona: 6,3

Mortalitat infantil: 98,6
Mortalitat materna: 918,5 per 100.000
Calories diàries per càpita: 2.258
Sense accés a l'aigua potable: 46,6%

Adults alfabetitzats: 57,9%
Producte Interior Brut (1996): 430.976 milions de dòlars
Deute Extern (1996): 325.105 milions de dòlars (75,4% del PIB)
Renda per càpita: 584 dòlars
Recursos (1997)

Indústries extractives (% de la producció mundial)
 Diamants en brut (46,80), mineral de cobalt (38,49), de crom (35,68), d'or (28,74), de manganès (26,01), urani (21,27), bauxita (14,87), petroli (10,39), coure (7,66), pirita (5,47)
Producció agrícola (% de la producció mundial)
 Cacao en gra (61,57), mandioca (47,73), mill (39,00), sisal (28,89), melca (27,64), cacauets (20,13), cafè en gra (18,45), oli de palma (12,11), blat de moro (7,34), cotó (7,15)

CONTINENT RIC, PAÏSOS EMPOBRITS

Àfrica es troba avui al furgó de cua del desenvolupament; però, si analitzem la història, observem que, en aquest continent, van florir-hi imperis i regnes de tal magnitud que van ser al capdavant del progrés i de la ciència. I, si remuntem alguns centenars de milers d'anys més enrere, en algun racó d'Àfrica es va produir el salt de l'homínid a *homo sapiens*: Adam i Eva, els nostres primers avantpassats són negres.

Aquest sòl africà, verd i rugós en algunes zones, ressec i ondulant als amplis deserts del Sàhara, Namib i Kalahari, tanca sota les seves entranyes immensos recursos miners, que va desfermar –i continua desfermant– la cobdícia dels occidentals. El desenvolupament europeu i el nord-americà no hauria assolit nivells tan alts sense els recursos africans: primer amb la compra i venda d'esclaus, després amb l'accelerada explotació de les matèries primeres.

Actualment, tanmateix, Àfrica amb prou feines «existeix» en els grans mitjans de comunicació social; s'ha decidit no informar sobre aquest continent, si no és per mostrar les fams i la barbarie de les guerres fraticides –tal com va succeir amb Libèria i Sierra Leona–, perquè d'aquesta manera en l'imaginari col·lectiu el negroafricà queda estigmatitzat com un ésser encara primitiu. Pel que fa a altres temes, Àfrica pateix un ominós i dens oblit, que condemna a milions de persones a no ser ni tan sols notícia.

Independències hipotecades

L'any 2000, 17 països van celebrar 40 anys d'independència. Però en aquestes quatre dècades hi ha hagut gairebé un centenar de cops d'estat, cosa que demostra la fragilitat de les institucions polítiques, muntades per les potències colonialistes per dominar millor els abundants recursos i les institucions públiques. De fet, no es van crear nacions fortes i sòlides, perquè això perjudicava els interessos de les potències colonitzadores.

Els països africans no han aconseguit alliberar-se de la tutela exterior, és a dir, als pobles no se'ls ha deixat ser lliures. Durant l'època de la guerra freda, el continent va ser escenari de guerres alimentades pels països de l'Est i de l'Oest. Després de la caiguda del mur de Berlín, a la tardor de 1989, es va desfermar una lluita sense escrúpols pels recursos, petroli sobretot, amb un agressiu competidor a la zona: EUA.

Àfrica ha viscut la seva curta història d'independència sacsejada per periòdiques guerres civils, atacades pels països colonitzadors i les grans potències: Katanga, Biafra, Eritrea, Angola, Moçambic, Txad, Sudan, Sahara... Guerres amb olor de petroli i de matèries primeres, i que s'han desencadenat amb la connivència de règims locals corruptes i opressors del seu propi poble. Això ha produït:

- intensificació del tribalisme, com a perjudici de la cohesió nacional;
- crispació social, presta a l'esclat bèl·lic;
- milions de morts i mutilats;
- milions de refugiats (la meitat de tots els refugiats del món són africans);
- escalada en la compra d'armes i creació d'exèrcits desmesurats;
- deute extern creixent i vergonyós;
- frenada a la producció alimentària;
- desinterès per la sanitat i l'educació;
- èxode massiu de joves del camp a la ciutat, amb la creació de grans perifèries en les quals prolifera un subproletariat;
- increment de la immigració cap el Nord (Europa).

Crisi econòmica i social

L'Àfrica és una gran paradoxa: és **un continent molt ric amb molts països pobres i milions de persones empobrides**. Les causes han estat alienes al continent i als seus ciutadans.

Fets històrics de la depredació imperialista:

-*etapa d'esclavatge*: 30 milions de persones

arrencades del continent durant el tràfic negrer;

-*etapa de colonització*: època de la gran explotació a partir de la Conferència de Berlín de 1884-1885;

-*etapa de les independències*: amb ingerència permanent de l'exterior que ha provocat guerres, desplaçats i refugiats.

Raons de la intervenció estrangera

-*explotació de recursos naturals* (matèries primeres sobretot) amb vista a l'exportació. Els països africans es van convertir en les grans finques de les metròpolis, cada una de les quals produïa el que convenia al país colonitzador sense cap control i, per tant, amb efectes perversos. La independència i el desenvolupament van quedar, doncs, hipotecats per:

-el monocultiu (cacau, cacauets, te, cotó...)

-el monoproduït (coure, bauxita, fusta, petroli...)

Al mateix temps, es va produir la desaparició de grans boscos, amb la consegüent desertització; Àfrica sofreix ara una fallida medioambiental.

Amb les seves **polítiques financeres agressives**, els països occidentals han condemnat els països africans a endeutar-se progressivament fins a límits insuportables. El **deute extern** (que suposa un poc més del 75% del PIB de tota Àfrica) és ara mateix una llosa que impedeix el desenvolupament. Dels 10 països més endeutats del món, 8 són africans. El 1998, els països de l'Àfrica negra van pagar al Nord en servei del deute 12.000 milions de dòlars. El deute extern és, per això, intrínsecament pervers, moralment injust i improbable. A més, Àfrica ja ha pagat el deute amb escreix.

El resultat és que 25 dels 30 països més empobrits del món són africans. I els altres tenen majoritàriament nivells de renda per sota dels límits de la pobresa.

Amb la nova era de la **globalització** de l'economia, s'engrandeix encara més l'esvoranc de la pobresa i la gran majoria de la població africana queda al marge del desenvolupament humà.

Una de les conseqüències més perverses de l'empobriment de la població africana és el gran **deteriorament sanitari**, que ara evidencia la sida, malaltia que s'ha convertit ja en la major causa de mortalitat a Àfrica. Dels 34 milions de seropositius que hi ha al món (segons dades del gener del 2000), 21 milions són africans. La majoria dels 13 milions d'orfes de sida són africans.

En molts països africans la sida està causant ja situacions irreversibles sobre la població i la pròpia producció econòmica. És, ara mateix, amb el deute

extern, la causa més greu d'empobriment. Hi ha diversos països on l'esperança de vida està descendint de forma alarmant a causa de la sida: Zimbabwe (44 anys), Malaui (39 anys), Botsuana (47 anys), Uganda (40 anys). És una gran paradoxa que mori tanta gent en un continent que estima tant la vida.

VALORS I CULTURA AFRICANS

Continent plural i complex, Àfrica té moltes diferències específiques. L'Àfrica septentrional («blanca») es troba dominada per la civilització àrab i la religió musulmana; l'Àfrica subsahariana («negra») té una gran varietat de cultures i de religions.

Hi ha una Àfrica autòctona, tradicional, i una Àfrica moderna o mixta. La multitud d'ètnies es reparteixen entre diversos tipus racials; entre ells els magribins (àrabs i berebers), bantus, semi bantus, nilòtics, pigmeus...

L'Àfrica és un home profundament religiós; viu immers en un univers amb projecció cap a l'Altíssim i el més enllà. Déu és present i viu en totes les cultures.

Amor de la vida –culte als avantpassats– respecte als ancians

Segons la tradició africana, la vida és la clau que permet comprendre l'ànima, la filosofia, l'espiritualitat de l'Àfrica. És sagrada; se l'ha de respectar, protegir i fer créixer, de manera que la mort es concep com a continuació de la vida a l'altre món. Així es comprèn el culte als avantpassats.

«Les morts no són morts», afirmen els africans. I és que els negroafricans mantenen una estreta relació amb els avantpassats, per no tallar el corrent de la vida. D'aquí la importància i el respecte que es té a Àfrica pels ancians, per ser els més propers als avantpassats; ells són la memòria del poble, els que conserven la història i la multitud d'esdeveniments i les paraules rebudes del passat. Per això, va dir l'estudiós de Mali Ahmadou Hampaté Bâ: «Un ancià que mor és una biblioteca que es crema». En algunes llengües per designar l'ancià i el savi s'empra la mateixa paraula: per exemple, *mzee* en suahili.

Família –ètnia– solidaritat

Llar on neix i creix la vida, entitat de referència i d'identitat, la família africana –estesa, mai nuclear– agrupa tots els seus membres: germans, cosins –que són anomenats germans–, oncles i pares. La solidaritat entre ells integra les categories del tenir i de l'ésser; és un

compartir amb els altres el que un és i té; és l'art de saber estar i viure amb els germans. A les llengües bantus, tenir es tradueix per «estar amb»; «tinc un germà» equival a «estic amb un germà». Diverses famílies amb un avantpassat comú formen el clan; els clans constitueixen la tribu o l'ètnia.

L'avantpassat comú, el cap, la cultura (la tradició), l'idioma, el territori (la terra) són elements que defineixen l'ètnia i uneixen tots els seus membres (tribu). Una ètnia té una determinada història, un sistema políticoeconòmic i una organització social.

La pertinença a una ètnia és un do i una riquesa, en la qual l'Àfrica troba les seves arrels i els seus valors de referència. Hi ha il·lustres ètnies o pobles que han marcat la història d'Àfrica: hausa, yoruba, ashanti, bamileke, baulé, kuba, luba, lunda, kongo, baganda, masai, zulú, etc.

DONA: DESENVOLUPAMENT I CANVI SOCIAL

S'ha dit, i és cert, que la dona ho és tot a Àfrica. Les dones són les supervivents per excel·lència en aquest «portentós naufragi històric, metafísic i cultural» que ha sofert i sofreix Àfrica. I això, malgrat el fet que els models de desenvolupament imposats al continent africà i les noves polítiques neoliberals han contribuït a agreujar la situació penosa de la dona africana.

Del 80 al 98% de les dones africanes viu de l'autoconsum. Les poques dones que realitzen un treball remunerat reben un salari que és entre un 15 i un 30% inferior al d'un home. El 56% de les dones africanes continuen essent analfabetes. La seva esperança de vida és menor de 50 anys.

Les dones controlen el 70% de la feina agrícola, produeixen el 80% dels béns de consum, transformen la totalitat dels productes bàsics i asseguren del 60 al 90% de la seva comercialització.

Davant aquesta situació d'opressió, la dona africana és generadora de vida, educadora i transmissor de cultura; és alegre i festiva, lluitadora, testimoni de força, de coratge i d'esperança. I és que a Àfrica el valor principal continua essent la vida. A l'Àfrica no s'ha renunciat a viure.

Al costat d'aquesta «mare pacífica i submissa», que desitjaria perpetuar la tradició, avui s'aixequen «mares rebels» a la recerca dels seus drets i llibertats. Mares que no perden l'esperança ni l'alegria, perquè el sofriment no vol dir tristesa, i s'atreveixen a preguntar: «On ets, Senyor? Hi ets, Senyor, però... amagat»

Efectivament, moltes dones africanes estan en peu de lluita i fan front, en condicions adverses, a la pobresa i a la misèria. S'organitzen, cooperen per reinventar la societat africana, ressorgeixen des de sota, jugant un paper primordial al sector informal, en les economies submergides, creant xarxes que les converteixen en columna vertebral del teixit social i econòmic.

Són també presents en la vida pública, implicades en empreses, en caixes d'estalvi col·lectiu, en cooperatives, en moviments reivindicatius, en accions polítiques, en la lluita per la justícia i la pau... Elaboren les seves pròpies publicacions. Fan denúncies valentes i propostes noves des d'una paraula de dona.

Les dones africanes ens recorden que existeixen altres maneres de veure el món i de viure. Les seves formes de creativitat, que es despleguen al marge del sistema dominant, són un mode de subversió contra el sistema de desenvolupament que se'ls ha imposat i que ha estat un fracàs. Les dones encarnen la resistència al capitalisme assassí.

Àfrica-Dona crida en favor de la vida. Àfrica-Dona crida per la llibertat, per la pau, per la dignitat i per la justícia.

* * *

PÀGINES A LA XARXA SOBRE ÀFRICA

www.congonline.com
www.africanews.org/PANA/news
www.newafrica.com (molt completa, per països, gènere, ecologia...)
www.misna.org
www.reliefweb.int/IRIN/cea/glfp.htm (Informes per zones: Central (Grans Llacs), Austral, Occidental...)
www.peacelink.it/afrique.html
www.oneworld.org/panos/home/homepage.html
www.justiceafrica.org
www.intafrica.com (Notícies sobre el Cuerno de Àfrica)
www.hnight-moore.com/html/telematics_in_africa.html (sobre la revolució telemàtica i les tecnologies a Àfrica)
www.woyaa.com (buscador sobre Àfrica)
www.hirondelle.org <<http://www.hirondelle.org>>
www.hrw.org <<http://www.hrw.org>>
www.bcn.es/tjussana/cea (CEA, Centre d'Estudis Africans)
www.4.planalfa.es/mcombonianos

ALGUNS MÀRTIRS D'ÀFRICA

3 de juny: Carlos Lwanga i uns altres 21 màrtirs d'Uganda: joves cremats vius per Mwanga, rei ugandès dels baganda per la seva adhesió a la fe cristiana. Al costat d'aquests 22 catòlics van ser morts per raons religioses 11 protestants, 8 «pagans» i un musulmà: llavor de l'ecumenisme a Àfrica!

Josefina Bakhita: (1890-1947). Sudanesa d'origen, va ser venuda cinc vegades com a esclava. Després de la seva deportació a Itàlia, es va fer religiosa a l'Institut de les Filles de la Caritat (Germanes Canosianes).

1 de juny: Anuarite Nengapeta (*29 des. 1939). Religiosa congolea (del Zaire) que va morir màrtir l'1 de desembre de 1964 per mantenir-se fidel al seu vot de castedat quan el coronel dels simbes, Pierre Olombe, volia fer-la la seva dona.

12 agost: Isidoro Bakanja (*1885). Jove catequista congolès (del Zaire) que, fet fuetejar pel seu amo belga, hostil a les pràctiques religioses, va morir màrtir el 15 d'agost de 1909 perdonant el seu patró.

Emile Biayenda: Cardenal-Arquebisbe de Brazzaville, assassinat el 22 de març de 1977 per defensar el seu poble.

Christophe Munzihirwa, arquebisbe de Bukavu assassinat el 29 d'octubre de 1996. Pastor que va saber denunciar amb lucidesa i valentia la injustícia de la guerra i de les divisions ètniques que molts –de dins i de fora d'Àfrica– promouien per interessos foscos. Solia dir que «la millor forma de plorar un mort és treballar el seu camp».

Per les mateixes raons, diversos sacerdots, religiosos i laics són assassinats a l'est de la RD Congo per les tropes rebels i tutsis ruandesas: Claude Buhendwa, Georges Kakuja i molts d'altres de les localitats de Kasika, Makobola, Ngweshe, Burinye, Kamituga, Kasala, Budi, Mwenga.

Màrtirs del 16 de febrer 1992 de Kinshasa. Més de 10 cristians, màrtirs de la democràcia, van ser assassinats per les tropes de Mobutu. Reclamaven en una manifestació pacífica la reobertura de la Conferència Nacional Sobirana, símbol del camí cap la democràcia al país.

Steve Biko i els màrtirs sud-africans. Assassinat el 12 de setembre de 1977 per lluitar contra l'*apartheid* i defensar els negres de Sud-àfrica.